

ÇORLU'DA MODERNİZMİN MİRASI ASKERİ DEVLET HASTANESİ¹⁻² HERITAGE OF MODERNISM IN ÇORLU: MILITARY STATE HOSPITAL

Timur KAPROL

Kırklareli Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Kırklareli / Türkiye
ORCID: 0000-0001-6280-7887

Öz: Amaç: Ülkemizde modernist dönemde inşa edilen Çorlu Askeri Devlet Hastanesinin özgünlüğü, DOCOMOMO Türkiye tarafından belirtilmektedir.

Yöntem: Öncelikle binanın inşa edildiği yıllarda ülkemizin, hastane binalarına olan ihtiyacı ele alınmıştır. Hastanenin, içerdiği sağlık birimlerinin, binada izlenen mimari beğeni kapsamında önemi, ülkemizdeki dönemsel binalar ile karşılaştırmalı incelemesi literatür araştırması sonrası yapılmıştır. Çalışmada Hastane binasına ait rölöve çalışması ve restitüsyon projeleri kullanılmıştır.

Bulgular: Cumhuriyet sonrası, üniversite reformunun hem tıp alanında hem de mimarlık alanında ki yeniliklerin hastane mimarisine getirileri, batıda yaşanan siyasi oluşumlar sonrası ülkemize gelen bilim insanlarının mimari oluşumlara katkıları bağlamında ele alınmıştır. Ankara başta olmak üzere inşa edilen yenilikçi binalardan biri olan, Çorlu Askeri Devlet Hastanesi'nin, Trakya'da döneminin önemli bir belgesi olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Bu nedenle, kent tarihinin ve toplumsal hafızanın yaşatılması için öneminin vazgeçilmez olduğu sonucuna varılmıştır.

Sonuç: Yapının, Tarihsel ve Yaşamsal, Stilistik, Fiziksel Kullanım, Kentsel Peyzaj, Özgünlük, Teknik ve Teknolojik, Bütünlük ve Gurup Değerleri kapsamında, gelecek kuşaklara aktarımı gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Askeri Hastane, Çorlu, Modernizm, 20. Yüzyıl Mimari Mirası, Sağlık Yapısı

Abstract: Aim: Çorlu Military State Hospital, which was constructed in the modernist era in Türkiye, has been proven to be authentic by DOCOMOMO Türkiye.

Method: First of all, the need for hospital buildings in our country in the years when the building was built was discussed. The importance of the hospital, the health units it contains, within the scope of the architectural appreciation observed in the buildings and its comparative analysis with periodical buildings in our country were made after the literature review. In the study, the survey and restitution projects of the hospital building were used.

Results: The advantages brought to architecture by the innovations that the university reform brought both to the medicine and architecture after the establishment of the Republic have been analysed in terms of the contribution of scientists who came to our country after the political events in the West. One of the innovative buildings constructed, similar to particularly the ones in Ankara, Çorlu Military State Hospital is concluded to be an important document of its era in Trakya. For this reason, it has been concluded that it is indispensable for the city's history and for the survival of social memory.

Conclusion: In terms of Historical, Vital, and Stylistic Use, Urban Landscape, Authenticity, Technique and Technology, Integrity, and Group Values, it was concluded that the building should be transferred to future generations.

Keywords: Military Hospital, Çorlu, Modernism, 20th Century Architectural Heritage, Medical Building

¹ Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Timur KAPROL, Kırklareli Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Kırklareli / Türkiye, tkaprol@klu.edu.tr, Geliş Tarihi / Received: 27.04.2022, Kabul Tarihi / Accepted: 11.07.2023, Makalenin Türü / Type of Article (Araştırma - Uygulama / Research -Application), Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yok / None, Etik Kurul Raporu Yok / None, Ethics Committee Report Unavailable "Çalışma içeriği ve yapısı gereğince etik kurul ve kurum izni gerektirmemektedir"; "The study does not require ethics committee and institutional approval due to its content and structure"

² Çalışma, araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır. Çalışmada herhangi bir intihale rastlanmamış olup dergi kapsamında istenen %20 alıntı oranına uygun olarak hazırlandığı bu yönlerden makalenin tüm sorumluluğu ile bilgilerin doğruluğu ilgili yazar(lar) tarafından kabul edilmiştir. İşbu makalenin her türlü telif ve sair diğer hakları açık erişim olmak üzere yazar(lar) tarafından dergiye devredilmiştir. "The study was prepared in accordance with research and publication ethics. No plagiarism was found in the study and it was prepared in accordance with the 20% citation rate required within the scope of the journal, and in these respects, the full responsibility of the article and the accuracy of the information has been accepted by the relevant author(s). All copyright and other rights of this article have been transferred to the journal by the author(s) as open access."

GİRİŞ

Benli ve Özer (2018, s. 93)'e göre, "Bir kentin kimliği, kentin doğal çevre verileri ile o bölgede yaşayan toplumun ekonomik, sosyolojik ve kültürel faktörlerinin bütünleşmesi neticesinde oluşur. Kent kimliğini oluşturan bu bileşenler, içinde buldukları dönemin özelliklerini yansıtırken, aynı zamanda süreç içerisindeki değişiklikleri de beraberinde günümüze taşırlar. Kentsel dokudaki bozulma, değişme, yozlaşma ve dolayısıyla özgünlüğünü kaybetme, kentlerin kimliksizleşmesine sebep olmaktadır". Bu durumda, yıkılan binanın kaybı, yaşanan değişimin sebeplerinin incelenmesine imkân vermekte, ancak mikro ölçekte yapı tipolojisinin, makro düzeyde de kent morfolojisi algılasın da bellek yitimine sebep olmaktadır. Sözü edilen bina kaybı ile olumsuz bir yaklaşım, belge niteliği kazanmaktadır.

İnceleme ve irdeleme konumuz 'Çorlu Askeri Hastanesi' ve bu yapının korunması olduğundan, bu çalışmada sadece ülkemizde üniversite reformunun sağlık ve mimari eğitimine getirileri değil, aynı zamanda kente kazandırılan doku da bir anlamda ele alınmıştır. Bu irdeleme ile günümüzde modern mimarinin verisi konumunda olan Çorlu Askeri Hastanesi, mimarisinde sadece inşa edildiği dönemin reformlarının yansımaları değil, aynı zamanda sağlık alanındaki reformlarında mimariye getirisini geleceğe aktarmaktadır. İnşa edildiği dönem koşullarında, özgün üretim ve tüketim süreçlerinde nasıl ve neden tasarlanıp inşa edildiği bu çalışmanın diğer bir inceleme yönü olmuştur. Bu paralellikte, literatüre,

konu hakkında bilgi üretimini arttırarak katkı verilmesi hedeflenmiştir.

AMAÇ

Bu çalışmada, 20. yüzyıl başlarından ortalarına kadar olan evrede, sağlık alanında toplumun ihtiyacında hastanelerin yeri ve o günkü koşullarda inşa edilen hastanelerin, toplumumuza kazandırdıkları ışığında, sağlık reformlarının üniversite reformuna, hem tıp hem de mimarlık alanındaki getirileri incelenmiştir. Sağlık binaları ihtiyacının giderilmesinde, nirengi noktası binalardan biri olan, Çorlu Askeri Hastanesi'nin sağlık tesisi olarak kente katkısının yanı sıra güncel mimari oluşumlarının da irdelenmesi hedeflenmiştir. Böylelikle bir dönemin belgesi niteliğindeki yapının, kent tarihindeki yeri vurgulanmak istenmiştir.

KAPSAM

Çalışmanın kapsamı, modernist dönemde, ülkemizde Çorlu Askeri Hastanesi'ne duyulan ihtiyaç, 20.yüzyıl başlarında ülkemizde uygulanan 'Üniversite Reformu' bağlamında sağlık sektörü ve mimari oluşumlar içeriğinde ele alınmıştır. Çağdaş eğitim sistemine kazandırılmak istenen, felsefi nitelikler, Türk tıbbının 20.yüzyıl ortasına kadar gelişimi, Dr. Refik Saydam'ın çizdiği 1925 yılı çalışma programı, Türkiye'de 1923-1940 yılları arasında Hastane ve Sağlık personeli sayıları, Avusturyalı, Alman ve İsviçreli mimarların izleri, Çorlu Askeri Devlet Hastanesinin incelenme kapsamını tanımlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Binanın inşa edildiği yıllarda ülkemizde, hastane ihtiyacı ve tıp eğitiminde görülen

gelişmeler ve mimarideki gelişmelerin araştırılması için, bina planlamasına ve hastane ihtiyacına olan gereksinim irdelemesinde, yapı ile benzerlik gösteren binaların mimari verileri; literatür araştırması ile elde edilmiştir. Bu dönemde inşa edilen Çorlu Askeri Hastanesi'nin, hem tıp binası gerekliliği hem de mimari beğeni kapsamında önemi, elde edilen verilerle belgelenmiştir. Çalışmada hastane binasına ait rölöve ve restitüsyon çalışmaları elde edilerek, hazırlanan vaziyet planı, kat planları, kesitler ve görünüşler, çalışmanın nirengi noktasını oluşturmuştur.

ARAŞTIRMANIN KISITLARI

Bina mimarisinin özelliği gereği, kültür varlığı olarak tescili, 21.yüzyılın ilk çeyreğinin ortalarından sonra kaldırılmak istenmiştir. Bu nedenle Çorlu Belediyesi, ICOMOS Türkiye ve DOCOMOMO Türkiye kesimleri, tescilin kalması yönünde ilgili koruma kuruluna görüş bildirme çalışmasından hemen önce DOCOMOMO TR yönetim kurulu üyeleri Öğretim Üyeleri Yıldız Salman (İTÜ Mimarlık Fakültesi) ve Ebru Omay Polat (YTÜ Mimarlık Fakültesi) tarafından hazırlanan envanter fişinde, binanın modern dönem izlerini taşıdığı için tescilinin devam etmesi gerektiği belirtilmiştir. Askeri Hastane olarak tasarlanan ve 1936- 1938 yılları arasında inşa edilen yapının, 1939 da açıldığı, tasarımcısının Mimar-Mühendis Necmi Bey (Necmi Ateş), yüklenicisinin Yüksek Mühendis-Mimar Aptullah Ziya Kozanoğlu olduğu, o günkü mali değere göre 500 bin Türk lirası karşılığında yapıldığı bu envanter çalışmasında ifade edilmiştir. Sağlanan iş birliği sonucunda yapının, kültür varlığı

olarak kalması sağlanmıştır. Çalışmada yapıya ait orijinal planına ulaşılamamıştır. Ancak Çorlu Belediyesi arşivinden edinilen, Çorlu Askeri Devlet Hastanesi fotoğrafları ve bilgileri bağlamında, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Mimarlık Bölümü ile Çorlu Belediyesi arasında yapılan prensip protokolü sonucunda, yazar yönetiminde, Restorasyon Dersi kapsamında, son sınıf öğrencileri ile rölöve, restitüsyon çalışması ve restorasyon projeleri elde edilmiştir. İnceleme için plan ve proje eksikliği bu uygulama ile giderilmiştir. Orijinal plan ve projelere ulaşılamaması ise bir kısıt olmuştur.

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Bu çalışmaya ihtiyaç duyulmasının nedeni çağdaş imar hareketlerinde, Çorlu'nun süratle büyümesi, Çorlu Askeri Hastanesinin zaman içinde yıkımının gündeme gelmesidir. Aynı zamanda Organize Sanayi Bölgesi'nin ve Serbest Ticaret Bölgesi'nin yerleşim yakınlarında yer alması, bu süreçte konut ihtiyacının artması, merkezde yerleşim alanlarının kalmaması sonucu Çorlu'nun nefes alma noktası haline gelen Çorlu Askeri Hastane Binası alanının, potansiyel yapılanma alanı olarak görülmesidir. Bu nedenle zamanla kaybedilmesi tehlikesi olan alanın, hem yerleşim hem bina olarak öneminin göz ardı edilmesi ihtimali sonucu, alanın farklı kullanıma tahsisi ile yeşil dokusu ve toplanma mekânı halindeki yerleşim ve mimari özelliği olan binanın kaybedilmesi riski, çalışma da problem olarak ele alınmıştır.

ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Sağlıklı, yaşanabilir alanların, sürdürülebilirlik kavramı içinde ele alınarak, özellikle kent çekirdeğinde mimari mirasın yaşatılarak, yeni mekânsal kurgularda korunması istemi, kentsel ve mimari tasarımda ana hareket noktası olmalıdır. Sürdürülebilir bir çevre kurgusunda, insan çevresinden koparılmadan sağlıklı yaşayabilir. Kent merkezinde olan alanlar ulaşılabilirlik açısından hipotezimize katkı verir. Bu alanlar adeta kentin salonu niteliğindedir. Karşılama, karşılaşma, yaşama mekânlarıdır. Bu nedenle tarihsel dokusu, kent tarihindeki önemli binalar ve alanlar kesinlikle korunmalı ve geleceğe aktarılmalıdır. Bu hipotezlerden hareketle, Çorlu Askeri Hastanesi ve yer aldığı kentsel mekân kent bütünü içinde korunmalıdır. Yerin ve yapının önemini vurgulamak için bu makalede sözü edilen bina ve çevresinin gerekli mimari çizimleri hazırlanarak, gerek tıp tarihi gerek mimari açıdan değerler elde edilerek, korunması gerekli kültür varlığı olduğu ispat edilmiştir.

KURAMSAL ÇERÇEVE

Askeri hastane ile ilgili tarihi bilgiler ışığında, üniversite reformu ile ulaşılan hekim sayısı, inşa edilen hastanelerin sağlık sistemine katkıları, mimari alanda yurt dışından gelen mimarlara verilen imkânlar içinde üretilen binalar ele alınarak, felsefi ve mimari açıdan çerçeve oluşturularak, zamanının belgesi olan Çorlu Askeri Hastanesi'nin hem sağlık, hem mimari, hem de kentsel omurga açısından yeri, makro ölçekte ülke genelinde mikro ölçekte Çorlu kapsamında belirleyici oluşmuştur.

Üniversite Reformu

Cumhuriyet ile başlayan ülkenin yeniden inşasında, yenilikçilik kendini üniversite reformunda ve tıp fakültelerinin gelişiminde, yeni hekimlerin yetişmesinde ki oluşumlarda da görülür. Bu çalışmada, Atatürk'ün eğitime getirdiği yeniliklerin değerlendirmesi literatür araştırması ile ele alınmıştır (Ergün, 2010, s. 35).

Hesapçıoğlu'na göre (2010, s. 59), "Çağdaş eğitim sistemine kazandırılan felsefi niteliklerde, bilginin kaynağı, rasyonalist düşüncenin ürünü olmalı, sorun çözümlemede tümden gelim yöntemi benimsenmeli, toplumsal merkezli çözümlenmeleri benimseyen bir düşün yapısını içeren" felsefi yapılanma hayata geçirilmelidir.

Mimarlık Alanında Gelişmeler

Yirminci yüzyılın başı ve ortası arasındaki dönemde, Türkiye'deki siyasi, toplumsal ve kültürel yaklaşımlarda hâkim olan modernleşme çabalarında, I.ve II. Ulusal Mimarlık olguları, bugün şehirlerimizde yerini korumaktadır. Türk kökenli eğilimlerden ilkinde (I. Ulusal Mimarlık) Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Mimarlığının anıtsal yapılarına öykünme görülür. İkinci olarak geleneksel mimarlığımızda sivil mimarlık örneklerinin ilham alındığı yapılarda (II. Ulusal Mimarlık) ön plana çıkmıştır. Bu oluşumlar ilk örneklerini, Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olacağı Ankara'da vermeye başlamıştır. Meclis ve hükümet binaları, ilk ve orta öğretim yapıları, üniversitelerin; Tıp, Hukuk, Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi, hastaneler, sanayi

tesisleri, ulaşım binaları, ... Tüm bunların edinilmesi için kalkınma planlarının yapılmasını gerektirmiştir.

1927-1930 arası, ülkemize davet edilen, yabancı bilim insanlarının, insan gücünün eğitimi, devlet idaresi, sanayileşme, ulaşım, iletişim ve medya için gerekli alt yapı kurulmasında görevlendirildiği zaman olmuştur. 1930 sonrası, modernleşmeyi hayata geçiren Türk uzmanlar ile modernleşme çabaları hız kazanmıştır. Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası, Genelkurmay Başkanlığı, Askeri Okullar, Sıhhiye ve Cebeci’de yer alan okul binaları, Atatürk Orman Çiftliği, Ankara’nın çeşitli noktalarında yer alan heykeller ve büstlerin tasarımları Alman, Avusturya ve İsviçre uyruklu mimarlarca tasarlanmıştır. Bu dönemde ülkemizde Clemens Holzmeister, Ernst Egli ve Bruno Taut’u görev alan yabancı mimarlar arasında görmekteyiz (Atalay Franck, n.d.). Bu mimarlardan Ernst Egli’nin mimari tasarım anlayışının yansımaları ile Çorlu Askeri Devlet Hastanesinde de

karşılaşmaktayız (Şekil 1, Tablo 2). Bu nedenle Ernst Egli’nin Ankara’da gerçekleştirdiği bina tasarımları alt başlıkta ele alınmıştır.

Ernst Arnold Egli’nin Ankara’da Yer Alan Binaları

Ülkemizde görev alan mimar ve şehir plancılardan olan Ernest Arnold Egli Türkiye’de uzun yıllar çalışmıştır. İlaveten 1927-1936 yılları arasında ülkemizde modern okul yapıları için danışmanlık görevi de yapmıştır. Egli, Türkiye’nin yeni mimarisinde Anadolu’da yaşamış medeniyetlerin unutulmaması gereğini hatırlatmıştır. Bu görüşün yanı sıra ‘fonksiyonun biçimin temeli olması gerektiğini ve kullanıcı ihtiyacının bina biçiminin temeli olması’ gereğini savunmuştur. Ernest Egli’nin Ankara’da tasarlayıp, uyguladığı binalarından, Şekil 1’de görülen, İsmet Paşa Kız Enstitüsü, Türk Hava Kurumu Yönetim Binası, Zübeyde Hanım Kız Teknik Okulu Uluslararası Üslup örneğini mimarilerinde sergilerler.

Şekil 1. Mimari Tasarımı Ernst Egli’ye Ait Ankara’da İnşa Edilmiş Binalar

Bu binaların mimari dilinde, egemen olan kübik kütle kurgusu, ince bordürlü çatı parapeti, düz ya da gizli eğimli çatıları ve yalın pencere açıklıklarıyla, dönemin dünyada hâkim olan çağdaş mimari oluşumunun eseridirler (Aslanoğlu,1984)

Cumhuriyet'in ilk yıllarında “Birçok farklı ulus ve toplumda görülen, kent kültürünün vazgeçilmez simgesi konumundaki binalardan olan...” (Akalin, 2014) Ankara’da inşa edilmiş, Şekil 1 ‘de görülen “Zübeyde Hanım Kız Teknik Okulu” Uluslararası Üslubun ülkemizdeki önemli bir temsilcisidir. Kübik kütleli ve simetrik plan düzenli bina, yalın görünümünün yanı sıra yatay hatların egemen olduğu cephe düzeni ile ilgi çekicidir (TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, 2014).

Cephede simetri ekseninin ortasında yer alan kübik biçimli çok katlı yapı kütesinin iki yanında, merdivenkovalarının yer aldığı dikey kütleli bloklar, simetrik cephe kurgusunu vurgulamaktadırlar. Derslikler ve uygulama atölyeleri, ana kütlede uzun koridorun iki tarafında merdiven pencereleri, uluslararası üslupta, Erich Mendelson' un mimari anlayışında karşılaşılan, yuvarlak köşeler, üst katın balkonunda ve girişlerde kullanılmıştır. Bu yılların yapılarında sık kullanılan, koyu renk sıva üzerinde açık renge boyalı bordürler, cephe pencerelerini yatayda bir araya getirmektedir.

Giriş katı pencereleri, geniş basamaklı merdivenler ve korkulukları ile yalın demir işçiliği üslubun tipik özellikleri olarak karşımıza çıkar (Goethe-Institut Ankara, 2010; Atalay Franck, n.d.).

Tıp Alanında Gelişmeler

Türkiye’de tıbbın hem eğitim hem de uygulama alanında gelişimini, Terzioğlu’nun (2013), belirttiğine göre, “20. yüzyıl ortalarına gelindiğinde, Türk tıbbının gelişiminin birinci evresi, ilk on yıllık evrededir. İkinci evre, Atatürk’ün önderliğinde 1933 yılında hayata geçen Üniversite reformları ile yaşanan gelişimleri içermektedir. Üçüncü evre ise, 1938 ile 1950 arası dönemde Dr. Behçet Uz döneminde yaşanmıştır. Tüm bu evrelerin oluşumuna, 1925 yılında Dr. Refik Saydam tarafından hazırlanan çalışma programının katkı verdiği görülmüştür. Bu program, sağlık hizmetlerinin eksiksiz yapılanması ve gerekli donanımı sektöre kazandırmayı, doktor başına düşen hasta sayısının azaltmayı hedeflediğinden, yeterli sayıda doktor, hemşire, ebe, köy sağlık memuru yetiştirmek için gerekli mekân kurgularının ihtiyacını tanımlamıştır (Frik, 1938). Bu dönemde kuduz ile ilgili tedavi merkezleri, İstanbul’un haricinde de Akıl hastaneleri yapılmış, 51 adet sağlık ve sosyal yardımlaşmaya ait kanun, 18 nizamname, İstanbul Tıp Fakültesi reformu ve Ankara Tıp Fakültesi kuruluşu gerçekleşmiştir” (Terzioğlu, 1981).

İkinci Dünya Savaşı dönemini de içeren 1933-1957 yılları arasında, Almanya’da yaşanan Nazi zulmünden ötürü ülkeyi terk eden bilim insanları, Atatürk’ün başlattığı ‘Üniversite Reformu’, tıp alanında yapılan atılımlar nedeniyle ülkemize yerleşmişlerdir. İçlerinde Alman tıp bilim insanlarının da bulunduğu, bir grup uzmanların Türkiye’ye davet edilmeleri, diğer bilim alanlarında olduğu gibi tıbbi alanda da gelişime ortam sağlamıştır. Bu bilim insanları sayesinde modernleşme

çalışmaları ülkemizde hızla yayılmıştır. Türk hocalardan, Hulusi Behçet Uz, Dermatoloji alanında Behçet Sendromu 'nu keşfetmiş, Akil Muhtar tıp literatürüne giren buluşları ile gündeme gelmiş, Mazhar Osman'ın psikiyatri alanında ekolünü oluşturması, Tıp tarihinde Süheyl Ünver'in araştırma ve yazıları o dönemde tıp alanındaki gelişmeler nedeniyle, ülkemizi ilgi odağı haline getirmiştir (Terzioğlu, 2013).

29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet ilan edildiğinde, nüfus başına hastane, yatak sayısı, doktor, hemşire, ebe, sağlık memuru, eczacı sayısı aşağıdaki tabloda görülmektedir. 1940 yılına gelindiğinde nüfusa hizmet veren genel hastaneler kurulmuştur (Taneli & Şahin, 2012).

Tablo 1. Türkiye'de 1923-1940 Yılları Arasında Hastane ve Sağlık Personeli Sayıları

YIL	NÜFUS	HASTANE	YATAK SAYISI	DOKTOR	HEMŞİRE	EBE	SAĞLIK MEMURU	ECZACI	HEKİM/NÜFUS
1923	12.359.000	25	6347	554	4	136	560	69	19860
1940	17.820.950	198	14.257	1635*	325*	451*	1365*	129	12220*

(Taneli & Şahin, 2012), *1935 yılı verileri (Saltık, 2014)

ÇORLU ASKERİ DEVLET HASTANESİ

Balkan Savaşı ve Birinci Dünya Savaşı sonrası, işgale uğrayan Trakya'da çok sıkıntılı olaylar yaşanmıştır. Çorlu ve hinterlandı düşman kuvvetler tarafından işgal edilmiştir. Mudanya Mütarekesi sonrasında, Edirne sınır kenti olmuş, bu nedenle savunma güçleri periferi de, güvenli bir bölgeye yerleştirilmiştir. Böylelikle Çorlu stratejik olarak ön plana gelmiştir (Tuna, 1963).

1936 yılında yapımına Orgeneral Salih Omurtak'ın girişimiyle başlanan "Askeri Hastane", 82 dönümlük geniş bir alan içinde, Çorlu'nun dışında konumlanmıştır. 150 m

uzunluğunda, yol cephesinde dört ana bölümlü kütle biçimlenmesi olan binanın, orta kısmında açık çıkmalara ve iki kuleden oluşan iki kısım, iki yanda oda dizilerinin önündeki açık çıkmaları, köşe pencereli merdivenkovalarını, dış cepheye yansıtan kurgusu ile dikkat çekmektedir. Mimari tasarımına ait projesi Mimar Necmi Ateş tarafından yapılan binanın, inşaat uygulaması Aptullah Ziya Kozanoğlu'na aittir. 500 yatak kapasiteli planlanan binanın, orta kısmı 4 katlı, iki yanda ise 3 katlıdır (Özbay, 1981). Bina inşa edildiği dönemin Modernist eğilimindedir.

Şekil 2. Çorlu Askeri Hastanesinin Yapıldığı Tarihteki Fotoğrafi (Kaynak: Çorlu Belediyesi Arşivi 2019)

İkinci Dünya Savaşı seferberliğinin başlaması ile Trakya'da oluşan büyük asker yığınağı sonrası, hastane de hastalara barınak olmuştur. 500 yatak ve 5 operatör kapasitesi ile hastaneye, 1941'de Hitler ordularının sınırlarımıza dayanması üzerine stratejik çekilme yapan Ordu birlikleri ile birlikte çekilme emri verildiğinden, hastane teşkilatı 1941'de Bilecik'e taşınmıştır. Bu intikalden dört buçuk ay sonra, Almanların Ruslara savaş açması ile 22 Haziran'da Bilecik'ten dönüş emri çıkmış, Ekim ayında tekrar Çorlu'ya dönmüştür (Özbay, 1981).

Fizik tedavi servisi, röntgen cihazına sahip hastanede hem radyografi hem skoi yapılabilmekteydi. Alman malı kalp filmi çeken elektro-kardiyogramla hizmet imkânlı hastanenin, gelişmiş bir ameliyathanesi kullanıma hazır durumda bekletilmekteydi. Hamamı, berberi, tabldotu ve kantini ile bir hastanede bulunması gereken mekânları ile Balkanlarda ikinci sırada yer almıştır (Tuna, 1963).

Bina sahip olduğu, özellikleri ile kültür varlığı olarak tescillidir, ancak 21.yüzyılın ilk çeyreğinin ortalarından sonra tescilinin kaldırılır. Böylelikle yeni yapılanma için binanın yıkılma tehdidi oluşur. Bu nedenle ICOMOS Türkiye ve DOCOMOMO.TR tescilin

kılması gereği hakkında, ilgili koruma kuruluna görüş bildirir. Bundan hemen önce docomomo.tr yönetim kurulu üyeleri Öğretim Üyeleri Yıldız Salman (İTÜ Mimarlık Fakültesi) ve Ebru Omay Polat (YTÜ Mimarlık Fakültesi) tarafından hazırlanan envanter fişinde, binanın modern dönem izlerini taşıdığı için tescilinin devam etmesi gerektiği belirtilmiştir.

Salman ve Omay Polat'ın 2016 tarihli raporunda, "1972-1974 yılları arasında binanın arka tarafına yeni poliklinik binaları eklendiği, 1984 yılında orta bloğun arka kısmına bir adet çıkıldığı, yan bloklardaki iki adet balkonun kapatıldığı, katı yakıttan sıvı yakıtla geçilmesi sebebi ile ısıtma sisteminin değiştirildiği öğrenilir. Binanın döşemelerinde, iç mekân kaplamalarının seramik kaplamaya, tüm pencere doğramalarının pvc esaslı malzemeye, dönüştürüldüğü diğer bilgilerdir. Ön girişteki sabitleme yuvalarının varlığı, geçmişte burada bayrak direklerinin varlığına işaret etmektedir. Dış cephede edelputz sıvaların büyük ölçüde özgünlüğünü devam ettirmektedir. Binaya ait statik raporda, dış gözlemde sağlam olmasına rağmen, bazı balkonların köşelerinde betonarme kaplamada dökülmeler olduğu ve metal

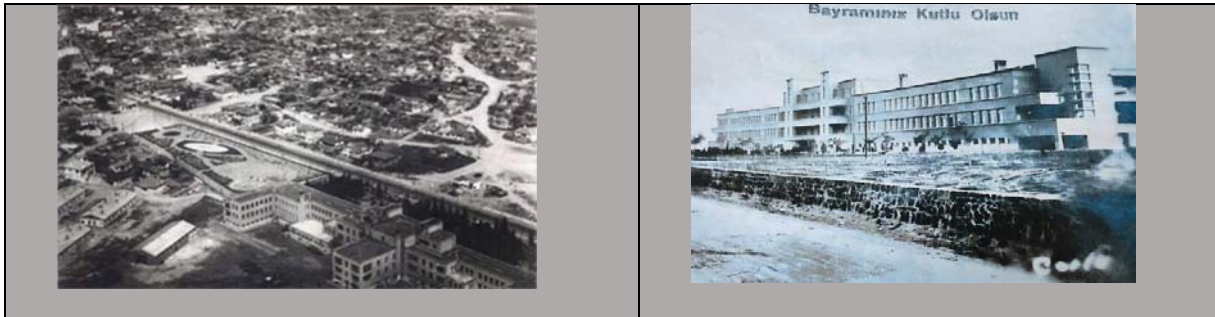

aksamın ortaya çıkarak, dış koşullara maruz kaldığı, öğretim üyelerinin doldurduğu envanter fişinde belirtilmiştir.

Günümüzde kent merkezinde ve 82 dönümlük bir arazide yer alan binaya, Salih Omurtak Caddesi'nden girildiğinde, ön bahçesinde uzmanlarca tespit edilmiş, 60-70 yıllık ağaçlar yer alır. Binanın arka kısmı, askeri lojmanların bulunduğu bir araziye bakar. Bu alan yaklaşık 10 dönümlük bir bahçe alanına sahiptir. Salih Omurtak Caddesi, günümüzde kent içinde yoğun kullanılan ulaşım aksı konumuna gelmiştir. İnşa edildiği dönemin önemli örneği olan kamusal içerikli bina, yer aldığı 10 dönümlük açık alanı ile de kentin nefes alma noktası işlevini de üstlenmiştir.

Stürüktürel değer ve belge niteliğine sahip binanın yapım sisteminde, temeli mütemadidir. Malzeme olarak bölgeden gelen, mukavemeti yüksek bazalt yapı taşları (Karatepe Taşı) kullanılmıştır. 500 yataklı

tasarlanan hastane, bodrum üzerine iki katlıdır. Uluslararası Üslup özellikleri sergileyen Çorlu Askeri Hastanesi'nin, 1930-1940 yılları arası dönemde, İstanbul Cerrahpaşa ve Çapa Hastane yerleşkelerinde ve Anadolu'nun çeşitli kentlerindeki sağlık ve diğer kamu yapılarında gözlenen ortak mimari dilin üstün nitelikli örneklerinden birisi olduğun görülür (Salman & Omay Polat, 2016). Binanın tasarım dili, Ankara'da Ernst Egli tarafından tasarlanan ve 1930 yılında inşa edilen İsmet Paşa Kız Enstitüsü (Zübeyde Hanım Kız Teknik Okulu) ile Türk Hava Kurumu İdare Binasının tasarım dili ile benzerlikleri Şekil 1,2 ve tablo 2 de görülmektedir. Modernist dönemin, Çorlu'da ki örneği olan hastane binası bir belge niteliği yanı sıra, kentteki konumu, tespiti yapılan ağaçları (Şekil 3, 4) ile "Çorlu Askeri Devlet Hastanesi" sadece "Kentsel Peyzaj", "Mimari Stil" özellikleri ile değil, aynı zamanda Şekil 3'te görüldüğü üzere "Kent Belleği"nin de önemli bir temsilcisidir.

Şekil 3. 1960'lı Yıllar, Çorlu Askeri Devlet Hastanesine Ait Tarihi Fotoğraflar, Kaynak: Çorlu Belediyesi Arşivi

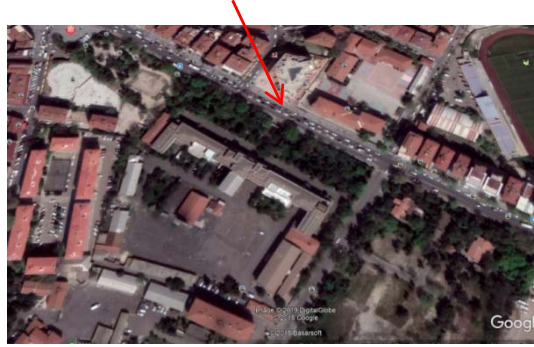
2016 yılında, Çorlu Askeri Devlet Hastanesinin bahçesinde yer alan ağaçlarla ilgili olarak, Çorlu Belediye Başkanlığı isteği

ile TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, Tekirdağ Şubesi tarafından hazırlanıp sunulan rapordan, Şekil 3'te sağda kalan

fotoğrafta binanın, Salih Omurtak Caddesine bakan kısımda günümüzde bir koru yetişmiştir. Hastane korusunda da günümüzde Karaçam, Kara Servi, Sedir, Çınar, Söğüt, Karaağaç, Akasya, Akçağaç haricinde İncir, Dut, Ihlamur, Erik, Ceviz ağaçları olduğu öğrenilmektedir. Ayrıca 2016 tarihli rapordan, 3194 sayılı İmar Kanunu gereği kişi başına 10 m² yeşil alan zorunluluğuna

rağmen, 5126 sayılı Büyükşehir Kanunu gereğince yapılan değerlendirmede, Çorlu İlçesinin yeşil alan miktarının yetersiz kaldığı da belirtilmiş, incelenen alanın kent için önemini de vurgulanmıştır. Vaziyet planında yer alan, Salih Omurtak caddesinden bir iç yol ile zemin kattan binaya giriş kapısı ve giriş holü ile girilir.

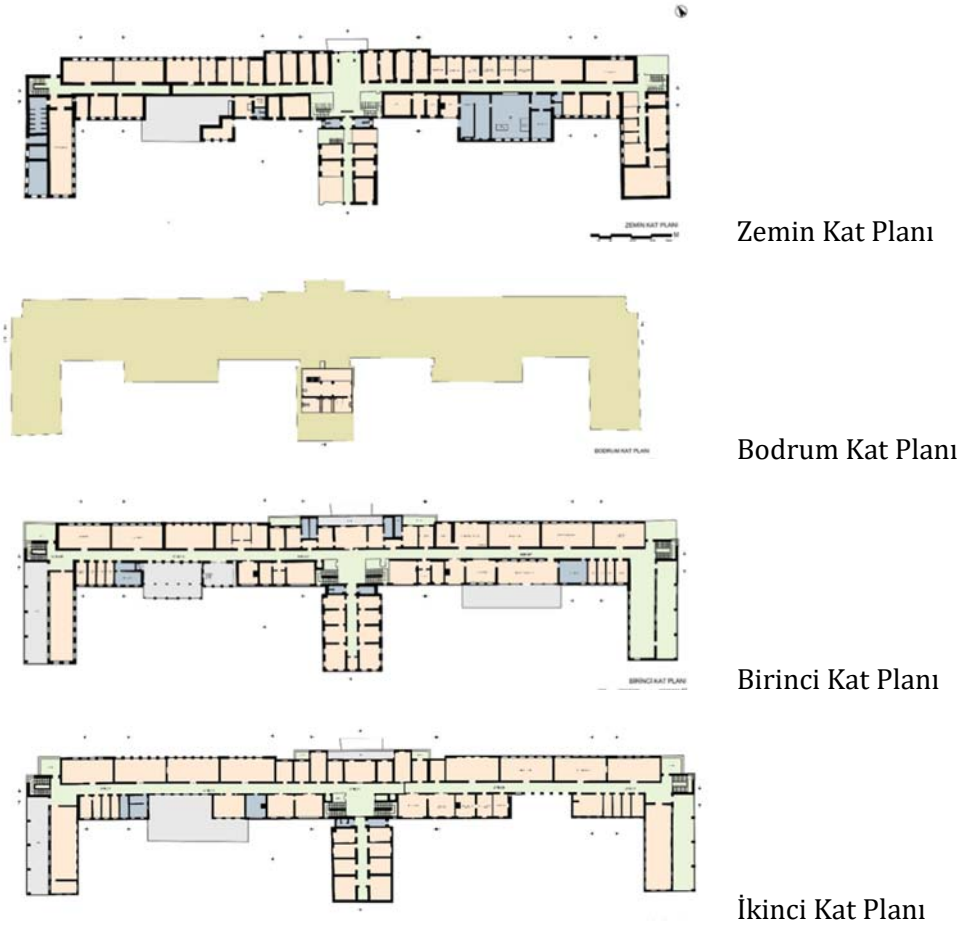
Salih Omurtak Caddesi

Şekil 4. Çorlu Askeri Devlet Hastanesi Hava Fotoğrafı ve Vaziyet Planı. Kaynak: Çorlu Belediyesi Arşivi (Yazar, 2017)

Şekil 6'da yer alan zemin kat planının, orta kısımdaki giriş holü kapısından antreye geçilir, antrenin sağ ve solundaki koridorlar üzerine sıralanmış laboratuvarlar, poliklinik odaları, arka tarafta hizmet müstemlatı, merdivenle çıkılan birinci katta Başhekim ve ikinci hekim odaları, başhemşire odası, nisaiye (jinekoloji) servisi, röntgen, ameliyathane, sterilizasyon kısımları(Özbay, 1981), ikinci ve üçüncü katlarda hasta koşulları ve ameliyathane, 4. katta ise hemşire yatakhaneleri ile nöbetçi hemşire ve

hastabakıcı odaları yer alır (Tuna, 1963). Çorlu Askeri Devlet Hastanesi 300 yatak alabilecek hasta koşulları ve ıslak hacimleri ile ülkemizde çağdaşları içinde modern bir sağlık kurumu olmuştur. Kaloriferli, modern mutfaklı, duş tertibatlı, çamaşır yıkama, sıkma makineleri, kurutma dolaplı odaları, silindirli ütülerle, günün koşullarında konforlu bir hizmet sunmuş, Türkiye'nin kalkınmasında önemli bir gösterge olarak mimari tarihimizde yerini almıştır (Tuna, 1963).

Şekil 5. Çorlu Askeri Devlet Hastanesi Zemin, Bodrum, Birinci, İkinci Kat Restitüsyon Planları (Yazar, 2017)

BULGULAR

Çorlu Askeri Devlet Hastanesi'nde de yalın ve edelputz (çimento esaslı sıva) sıvalı, köşe pencere ve merdiven kuleli ve bayrak direkli, geniş açıklıklı açık çıkmalar yer almıştır. Giriş ve yan cephelerde yer alan geniş ve yatay etkili açık çıkmalar (balkonlar), yatay etkiyi kuvvetlendirir. Binanın biçimsel kurgusunun kübik tasarımı, sadece planda değil aynı zamanda cephe kurgusunu tarifler. Binaya bakıldığında görülür ki, batıdaki modernist binaların mimari oluşumları, o dönem Türkiye'sinde görev alan yabancı mimarlar ve

yetistirdikleri çağdaş Türk mimarlar eli ile mimarimize yansımıştır. Şekil 2'de görüldüğü üzere binanın mekân örgütlenmesi ve strüktürel kurgusu günümüzde iyi durumdadır. İnşa edildiği dönemin gerek askeri tarih (yurt savunmasına hizmet etmiş olması nedeni ile) gerekse kültürel oluşumunun belgesi olan binanın, değişen yaşam koşulları içinde asla 'koruma koşulunun' kaldırılmaması gereklidir, çünkü yapı sahip olduğu tarihi ve kültürel geçmişinden ötürü **Tarihsel ve Yaşamsal Belge Değer**'ini almaktadır.

Binanın yalın ve geometrik cephe kurgusu, merdiven kuleleri, terasları, açık çıkmaları, bayrak direkleri, iç mekân ve dış mekân pencere ve kapı açıklıkları, edelputz sıvalı cephesi Uluslararası Üslup özelliklerine sahip olması, yapının **Stilistik Belge Değer** taşıdığını gösterir.

Mütemadi temelli ve yüksek mukavemetli bazalt yapı taşları (Karatepe taşı) ile desteklenen strüktürel sistem, dış cephede kısmi sıva dökülmeleri dışında statik açıdan bir risk göstermemektedir. Ancak teraslarda kat tavan ve döşemelerinde karşılaşılan dökülmeler zamanla sorun teşkil edebilir. Strüktürel sistemin sağlamlığı binaya **Fiziksel Kullanım Değer'i** kazandırmaktadır.

Binanın fonksiyonelliği yanı sıra bütüncül bir yeşil alan sistemi; ön bahçedeki korusu, arka bahçede bulunan ağaçları ile buradaki büyük sert zeminin etkisini hafifletmekte bunun dışında bu alandaki büyük sert zemin, kente rekreatif kullanım potansiyeli de sunmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı ile ele alındığında, Çorlu Askeri Devlet Hastane Binası ve yeşil alanının, kentsel gelişimi yönlendirmesi anlamında olumlu katkıları olacağı, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, Tekirdağ Şubesi tarafından hazırlanıp sunulan raporda belirtilmektedir. Bu bağlam da bina ve yerleşkesi **Kentsel Peyzaj Değer'ine** sahip olmaktadır.

Çorlu Askeri Devlet Hastane 'si, inşa edildiği dönemin, hem strüktürel hem de hastane binası programı bağlamında oluşmuş, mimari tasarımı günümüze yansıtması nedeni **Özgünlük Değer'ini** de taşımaktadır.

İçinde barındırdığı özellikli birimler laboratuvar, ameliyathane, eczane, sınıaye servisi, röntgen, kalp cihazı bölümü gibi uzmanlık isteyen tedavilerin mekânsal oluşumu, sağlığa uygunluk koşullarını sağlayan karantina, sterilizasyon mekânları, çamaşırhane birimi, tabldot bölümü, ısıtma tesisatı, su temini için yapılan tesisat, düşey sirkülasyonu sağlayan asansör ve merdivenler, binanın **Teknik ve Teknolojik Değer'ini** tanımlamaktadır.

TARTIŞMA

Modernist dönem binalarının kendinden önceki tarihselcilik yaklaşımına ideolojik tepki olarak ele alındığı mimarlık tarihçilerince belirtilmektedir. Türkiye'de de Cumhuriyet'in yapılanmasında çağdaş mimari yaklaşımların tercih edildiği ve yeni yaşama mekânlarını biçimlendirdiği gözlemlenir. Böyle bir eğilimin hâkim olduğu evrede inşa edilmiş Çorlu Askeri Devlet Hastanesi, Ankara'da inşa edilmiş çağdaş yapılarla benzerliklere sahiptir. Özellikle tasarımı Ernst Egli'ye ait binalarda modernist oluşumları algılayarak (Şekil 1,2,3). (Öztürk & Arıdağ 2021)'a göre "...yenilikler doğrultusunda mimarlık alanında ve mimarlığı etkileyen diğer alanlarda pek çok değişim yaşandığı görülmektedir. Mimari tasarım alanında temsil yöntemleri, temsillerin geometrik yapıları, yapım teknikleri ve yapı malzemeleri gibi alanlarda yaşanan gelişim sürecine bakıldığında, diğer bilim dalları ile eş zamanlı olarak benzer dönüşümler yaşandığı söylenebilir. Mimarlık alanında artan talepler ve klasik üsluplardan arınma isteği, seri üretim doğrultusunda standartlaşmayı getirmiştir". Bruno Taut,

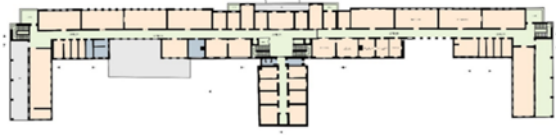

Ernst Egli, Clemens Holzmeister gibi dönemin öncü mimarların, yine (Öztürk & Arıdağ 2021)'a göre "... Manifestoları incelendiğinde yalın-bütüncül-asal formlar-sadelik-çevre ile iletişim kuran bir mimarının hedeflenmiş olduğu izlenir. Mimari kurgularında farklı veya aynı modüllerin öklidyen tekrarlarıyla ortaya çıkan bütüncül veya parçalı, simetrik ya da asimetrik geometriler algılanır. Taşıyıcı sistemlerin teknoloji sayesinde hafiflemesi, cephelerin taşıyıcıdan bağımsızlaşması yeni oluşumları binalara getirmiştir". Bu özellikler Çorlu Askeri Devlet Hastanesinin mimarisini de etkilemiştir.

Çorlu Askeri Devlet Hastanesi 2017 yılına kadar hizmet vermeye devam etmiş, sonrasında sosyal amaçlı işlevlere de ev sahipliği yapmaktadır. Binanın dış cephesinin çimento esaslı sıvaları özgündür. Statik raporunda taşıyıcı sistemde yapısal sorun görülmediği, ancak kimi balkon köşelerinin betonarme kaplamışında düşmeler görüldüğü, bu nedenle metal aksamın ortaya çıktığı ve dış koşullara maruz kaldığı DOCOMOMO envanter fişinde yer almıştır.

Salman ve Omay Polat'a göre (2016), strüktürel değer ve belge niteliğine sahip binanın yapım sistemi şu şekildedir: "Bina temel çeşidi mütemadidir. Bina temelinde bölgenin en önemli yapı malzemesi olarak bulunan mukavemeti oldukça yüksek bazalt yapı taşları (Karatepe taşı) kullanılmıştır. İhtiyaca bağlı olarak, 500 yataklı planlanan hastane, bodrum üzerinde iki katlı düzenlidir. Dönemin uluslararası üsluptaki modernist yaklaşımı Çorlu Askeri Devlet Hastanesi'ne üslupsal değer kazandırmıştır. Çorlu Askeri Hastanesi, 1930-1940 arası dönemde İstanbul'da Cerrahpaşa ve Çapa Hastane yerleşkelerindeki ve Anadolu'nun çeşitli kentlerindeki sağlık ve diğer kamu yapılarına gözlenen ortak mimari dilin üstün nitelikli örneklerinden biridir".

Binanın tasarım dili, Ankara'da E. Egli tarafından tasarlanan ve 1930 yılında inşa edilen İsmet Paşa Kız Enstitüsü (Zübeyde Hanım Kız Teknik Okulu) ile Türk Hava Kurumu İdare Binasının tasarım dili ile benzerlikler gösterir (Tablo 2, Tablo 3).

Tablo 2. Çorlu Askeri Devlet Hastanesi ve İsmet Paşa Kız Enstitüsü Karşılaştırmalı Mimari Analizi

	
Çorlu Askeri Devlet Hastanesi Kat Planı (Yazar, 2017)	İsmet Paşa Kız Enstitüsü Kat Planı (Frank Atalay, 2015)

3 kollu plan tipolojisine sahip binanın, iki ucunda ve giriş aksında yer alan kolların her birinde ana kütle ile bağlantıda düşey sirkülasyon çekirdekleri yer alır.

2 kollu merdiven ve merdivenkovanı, sahanlık ve pencere ilişkisi (Yazar, 2017)

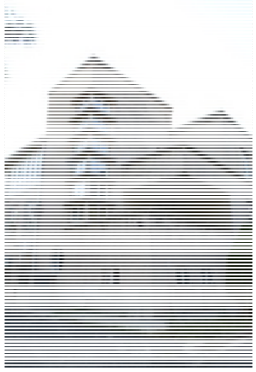

2 kollu dikdörtgen planlı tipin, iki ucunda, düşey sirkülasyon çekirdeği olan merdiven kovası yer alır. Sınıflar bu iki düşey çekirdeği bağlayan koridorun, iki yanında tasarlanmıştır.

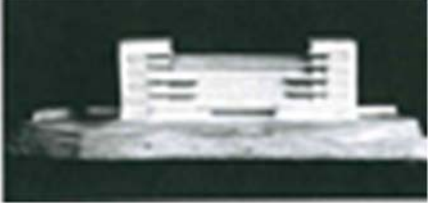

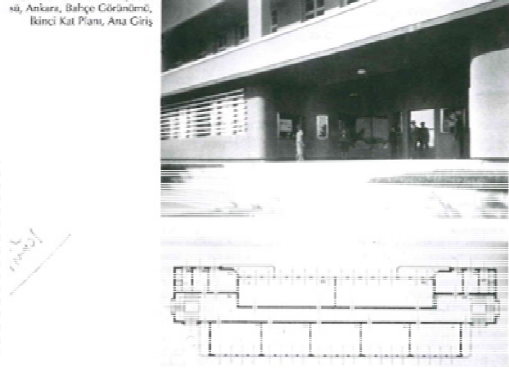

3 kollu merdiven, merdivenkovanı, sahanlık ve pencere kurgusu (Atalay Frank, 2015)

Salih Omurtak Caddesi cephesinde üç boyutlu görünümü belirleyen yatay pencere bantları, merdiven bloğunda cam cephe kurgusunda devam etmez. Bu cephede İsmet Paşa Kız Enstitüsünün ana cephesindeki yatay etkili pencere bantları görülür. Yan ve ön cephede birinci ve ikinci katta yer alan geniş açık teraslar ve merdiven bloğunun parçalı ve yatay etkili pencere kurgusu, zemin katta yan cephede yer alan lomboz pencere ile modernist düşüncenin binanın üçüncü boyutunda dikkat çekmektedir.

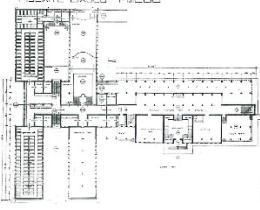

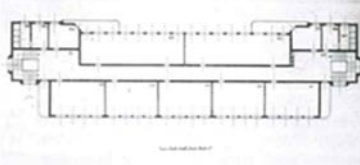

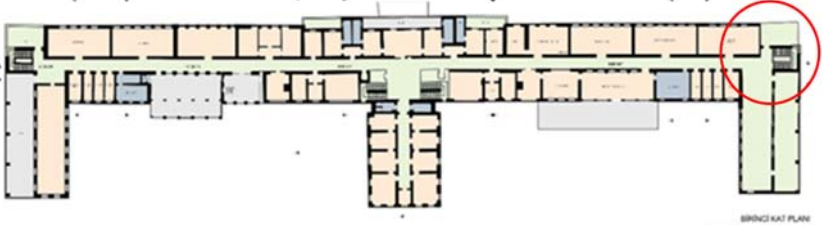

Atalay Frank (2015)'a göre, "...üç boyutlu görünümü belirleyen yatay pencere bantları (merdivenleri içeren blokların cam cephesinden farklı olarak) boydan boya geçişken değildir, münferit cephe açıklıklarının yan yana dizilmesi sonucu oluşmuştur". Enstitünün sokak görünümde sokl niteliğindeki kat üzerinde, kolonlar açık çıkmalarda yatay etkili dikdörtgen biçimlenişle tanımlayıcı olmuştur.

 <p>(Yazar, 2017)</p>	 <p>İsmet Paşa Kız Enstitüsü, Ankara, 1930, Sokak Görüntüsü (Atalay Frank, 2015)</p>
 <p>(Yazar, 2017)</p> <p>Cephenin simetri aksında yer alan çıkmalı kısım “açık-kapalı- açık-kapalı-açık çıkmalı” olarak tasarlanmıştır. Giriş üzerindeki bu nirengi unsuru, aslında iki L formunu birbirine bağlamaktadır. Böylelikle binanın ön cephesinin simetrik niteliğe sahip olduğu algılanmaktadır.</p>	 <p>(Atalay Frank, 2015)</p> <p>Cephenin simetri ekseninde giriş nirengi noktasıdır. Ana cephenin iki ucunda birer kuleyi anımsatan yükselme görülür. Ayrıca cepheden öne çıkan bu iki blok açık çıkmalılar ile yatay eksenli cepheye bağlanmıştır.</p>
<p>Her iki binaya ana giriş, ana arter niteliğindeki sokak cephesinden verilmiştir.</p>	
<p>Strüktür sistemine ait kolon ve kirişler plan tipolojisinde, üst kat açık teraslarda ve arka cephe giriş kısmında algılanır.</p>	<p>Strüktür sistemine ait kolon ve kirişler plan tipolojisinde, iç ve dış görünüşlerde de olduğu gibi algılanmaz. Ancak sokak görüntüsünde sokak niteliğindeki katın üstünde açık çıkmalarda cephede kolonlar algılanmaktadır</p>

 <p>Çorlu Askeri Devlet Hastanesinde ise orta eksen ile simetri sağlanmış açık çıkma bölünerek cephede yer almıştır.</p> <p>(Yazar, 2017)</p>	 <p>İsmet Paşa Kız Enstitüsü Kil Modeli (Atalay Frank, 2015)</p> <p>İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde cephenin iki ucunda iki kule görünümü egemendir. Bina aksına doğru açık çıkmalar ile gölgeler elde edilerek güneş kırıcı olarak kullanılmıştır.</p>
<p>Her iki bina genelinde masif bir kurgudan söz etmek mümkündür</p>	
 <p>(Yazar, 2017)</p> <p>Salih Omurtak caddesinden korudan geçilerek ulaşılan girişin görünümü</p>	 <p>Enstitünün yer aldığı sokak üzerinden giriş kısmının algılanışı</p>

Tablo 3. Egli'nin Diğer Binalarında Karşılaşılan Çorlu Askeri Devlet Hastanesinde Görülen Mimari Özellikler

 <p>Mülkiye Okulu (Cengizkan vd., 2017)</p>	 <p>Balıkesir Necati Bey Muallim Mektebi (Cengizkan vd., 2017)</p>	 <p>İsmet Paşa Kız Enstitüsü (Cengizkan vd., 2017)</p>	 <p>Türk Hava Kurumu Tayyare Sineması (Cengizkan vd., 2017)</p>
			
<p>Çorlu Askeri Devlet Hastanesi kat planı (Yazar, 2017)</p>			<p>Merdiven evi ve teraslı köşe bitişi</p>

Tablo 3'te yer alan binalarda görüldüğü üzere, Çorlu Askeri Devlet Hastanesinin, tasarımını üstlenen Necmi Ateş'in mimari dilinin, E. Egli'nin diğer binalarının mimari dili ile yakınlığı dikkat çekicidir. Bu binalardan Mülkiye Okulu, Balıkesir Necati Bey Muallim Mektebi, İsmet Paşa Kız Enstitüsü binaları planları dikdörtgen mekân biçimlenişlerinin karakteristik özelliklerinin

bir olduğunu gösterir. Bir ana koridorun, iki yanına dizilen dikdörtgen formlu mekânlar kat planının tipolojisini tanımlamaktadır. Bu tipolojide bağlantı mekânı olan koridorlar, düşey sirkülasyonu sağlayan merdivenlere açılır. Mülkiye Okulu'nda dört kollu biçimleniş, Balıkesir Necati Bey Muallim Mektebinde iç avluyu sarmalayan koridorlar etrafında yer alan, mekânların biçimlenişi

kısmi farklılıklara rağmen, koridorlar ve dikdörtgen formlu odaları ile dikkat çeker; ayrıca İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde koridor ve oda biçimlenişlerinde diğer yapılarla benzerlikler hâkimdir. Koridor sonlarında yer alan merdivenler tipolojik benzerlik çağrıştıran diğer bulgulardır. Bu üç yapının plan tipolojisi ile ortaklıkları bulunan Çorlu Askeri Devlet Hastanesi planlarında, ana koridor ve oda ilişkileri tıpatıp aynıdır. Bu binada cephe uzunluğunun 150 metre olması, bloğun orta kısmında, ayrıyeten yer verilen 2 kollu merdiven ile düşey ulaşılabilirlik sağlanmıştır. Yatayda ilerleyen ana koridor 2 blok başında merdivenler ile sonlanmıştır. Buradaki sonlanma merdiven hollerini binaya kazandırmıştır. Bu holler ile böylece dış mekâna teraslarla bağlanılmış ve nefes alma ve de ferahlama alanları yaratılmıştır. Ana bloğa saplanan küçük bloklar ile plan E

tipine sahip olmuştur. Yatayda gelişen ana bloğun her iki kısımdaki kollarda, üst katlardaki odalar önünde teraslar yer almıştır. Türk Hava Kurumu Tayyare Sineması ile Çorlu Askeri Devlet Hastanesinin merdivenkovanın yer aldığı dikey nispetli ve yatay pencere bölmeli kurguları üçüncü boyutta benzeşim göstermektedir. Tablo 2 ve Tablo 3'te açıklanmaya çalışılan benzerliklerin dil birliği içinde olduğu, aslında binaya yüklenen mimari program dâhilinde, çözümlenmeye gidilirken akılcı kurgulamalar ile bina tipolojisinin oluştuğu görülür. Binaları oluşturan dönemsel mimari akıllı sunan mimarların, mimari biyografilerinin kısmen karşılaştırılması gereği duyulmuştur. Bu nedenle Ernst Egli ve Necmi Ateş'in mimarlık geçmişleri aşağıda Tablo 4'te ele alınmıştır.

Tablo 4. Ernst Arnold EGLİ ve Necmi ATEŞ'in Mimarlık Geçmişleri

Mimar Şehir Plancı Ernst Arnold EGLİ	Y. Mimar Necmi ATEŞ
(Atalay Frank, 2015) "...Mimar ve kent plancısı olan Ernest Arnold Egli (1893-1974), hayatı boyunca sınırlar arasında hareket eden, yabancı bir dünya ve kültürler içinde yaşamış bir gezgin olmuştur. İsviçreli baba ve Bohemyalı anneden olan Egli, Birinci Dünya Savaşı yıllarında, Viyana Teknik Üniversitesi'nde mimarlık eğitimini tamamladı. Urania Yüksekokulu'nda ve Viyana Güzel Sanatlar Akademisi'nde Clemens Holzmeister'in asistanı olarak çalıştı. 1923 yılında başkent statüsünü yeni almış Ankara'da Holzmeister'in tavsiyesi üzerine ülkemizde görevler aldı.	Dönemin Mimarlık Dergilerinde görev alan ve eserleri çıkan Y. Mimar Necmi Ateş, Demokrat Parti'den 10. dönem İstanbul milletvekili seçilmiştir (Koyuncu, 2010). 1936 yapım tarihli Çorlu Askeri Devlet Hastanesi'nin mimari tasarımını üstlenmiş, 1941 yılında düzenlenen Anıtkabir yarışmasına katılan Y. Mimar Necmi Ateş'in projesini (Boran, 2012) Anıtkabir'in inşası kitabında şu şekilde ifade eder. "...düz zeminli hacimlerin uyumunu hedeflemiştir. Yan cephelerde Cumhuriyetin ilkelerini vurgulayan uygulamalar önerilmiştir. Hacim büyük ve düz zeminli tasarlanmıştır. Bu

<p>Türkiye'nin yeni lideri Mustafa Kemal Atatürk'ün Batıya yönelme fikri doğrultusunda Atatürk, yeni başkent Ankara'yı planlamak, mimar eğitmek ve dikkat çekici yapılar inşa etmek üzere Batı modernizmi'nin temsilcilerini Türkiye davet etmiş, mimarlığın siyasi güç ve iktidar aracı olarak kullanılması için mimarlık etkinlikleri kamulaştırılmış, mimarlar o dönemde devlet memuru olarak çalıştırılmıştır".</p>	<p>nedenle betonarme bir inşaat önerilmiştir. Plan ve iç uygulama dışı oranla daha iyi tertiplenmiş ve işlenmiştir". Şeklindeki anlatım dönemin mimarlık tutumuna olan yaklaşımını aktarmaktadır.</p> <p>Türk Yüksek Mimarlar Birliği tarafından Ankara'da 1944 yılı itibari ile çıkarılan Mimarlık Dergi İdare Komitesi Üyeliği yapmıştır.</p>
---	---

Dönemin mimari aklını sunan mimarların, Çorlu Askeri Hastanesi'nin cephe oluşumlarında da etkileri şu şekilde mimaride kendini göstermektedir:

Üst katlarda iki kuleyi çağrıştıran, dikey blokların arasında ve yanlarında açık çıkmlar ile tanımlanması,

Simetrik kurgunun ortasındaki farklılaşan blok kısmının iki yanındaki, yatay nispette ilerleyen pencere dizgileri,

Binanın iki yanında bitişte merdiven yuvalarının yer aldığı köşe pencereli ve birinci katta teras, üst katta ise merdiven holünden çıkılan balkonlar (Tablo 3), merdivenlerin yer aldığı köşe bloklar ile binanın bitişini üçüncü boyutta hareketli olarak sonlandırılması (Tablo 3- Merdiven evi ve teraslı köşe bitişi), olarak özetlenebilir.

150 metre uzunluğundaki ön cephedeki orta kısmın ve iki yan kolun biçimlenişi ile masif tasarıma hareket getirilmiştir. Binanın zemin katında yer alan teknik alanlar, laboratuvarlar ve poliklinik odalarının pencere boyutları ait oldukları mekânların

ışık ve hava gereksinimini, boyutuna göre karşılayacak sayıda yapılmıştır. Birinci kattaki başhekim ve ikinci hekim odaları, başhemşire odası, nisaiye (jinekoloji) servisi, röntgen, ameliyathane, sterilizasyon kısımları (Özbay, 1981, s. 183), ikinci ve üçüncü katlarda hasta koşulları ve ameliyathane, 4. katta ise hemşire yatakhaneleri ile nöbetçi hemşire ve hastabakıcı odaları planlanmıştır (Tuna, 1963, s. 89-90). Salih Omurtak Caddesine bakan cephe önünde, şekil 4'te görülen bölümlerdeki ağaçları içeren, koru niteliğine bürünmüş yeşil alan yer almaktadır. Zamanla trafiği yoğunlaşan kent merkezinde kalan yapı ve çevresi, bu ağaçlıklı alan ile yoğun araç trafiğinden ayrılmaktadır. Binanın arka tarafında kalan geniş açık alana ve lojmanlara bakan cephesi ise ön cepheye nazaran daha parçalı bir kurguya sahiptir. Bu cephede yine koridorun iki yanına dizilen mekanlar ve gerekli pencere nispetleri ile dikkati çeken kurgulamada alt kat adeta sokl niteliğindedir. Bu katın bahçesine merkezden dışarı çıkış kapısı kurgulanmıştır. Birinci katta yer alan hekim ve hemşire odaları, çeşitli servisler bu cephede de pencere

biçimlenişini getirmiştir. Üst katlarda ise hasta koşulları bu yüzeyde de yer alır. En üst katta ise hemşire, nöbetçi hemşire ve hastabakıcı yatakhaneleri konumlanmıştır. Bu cephede zemin katta, giriş cephesinden gelen, orta aksın iki yanındaki geniş kütleler, içerdiği fonksiyonlar gereği zeminde geniş çıkıntı yaparak bahçeye doğru genişler. Salih Omurtak Caddesine bakan cephedeki merdiven kullerinin arkasında, arka bahçeye doğru konumlanan 3 blok, ana bloğu 3 ana parçaya böler, bunların aralarında zeminde katta bahçeye doğru çıkıntı yapan, sadece zemin katta görülen dörtgenel kütleler algılanır. Yine bu cephede çatı katındaki yatakhaneler bu defa bina çeperinden içeride tasarlanmıştır. Bu nedenle yatayda ancak uzak mesafeden algılanır (Tablo 2).

SONUÇ

Yukarıda sözü edilen değerler bağlamında Çorlu Askeri Devlet Hastanesi ve yerleşkesinin gelecek kuşaklara aktarımı gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Öyle ki gelecek kuşaklardan ödünç alınmış bir kültürel miras olarak yaşamına devam etmesi kaçınılmaz olmalıdır. Tüm sözü edilen değerler bağlamında, ICOMOS Türkiye ve DOCOMOMO Türkiye Yürütme Kurulu çalışmalarına konu olan Çorlu Askeri Devlet Hastanesi'nin Sağlık Kuruluşu olarak hayatına devam etmesi ideali herkesçe kabul edilmektedir. Ancak binaya yüklenmesi gelecek, gelişen ve değişen tedavi imkânlarının gerektirdiği mekânsal gereklilikler özgünlüğü zedeleyecek durumda ise, binanın kentsel peyzajının da birlikte korunarak geleceğe aktarımı söze konu olabilir. Böyle bir durumda yapıldığı yılın teknik tesisatının aynen yerinde korunarak,

yapılan yeni yapı malzemesi uygulamalarının kaldırılıp, eski yapıım özelliklerinin sergilenmesi, değişen doğramaların özgün haline getirilmesi, ancak kapsamlı bir restorasyon önerisi ile gerçekleştirilebilir. Bu öneride de binanın dönemsel özellikleri ile hem **Tıp Müzesi** hem de **Modern Mimari Miras Temsilcisi** statüsünde korunması üzerine olmalıdır. Binanın peyzaj planlama potansiyeli, Çorlu'ya kent içinde nefes alma imkânı sağlaması diğer bir artı getiridir.

Kentsel alanlarda, mevcut yaşayan kent dokusu ile yeni üretilen kentsel dokunun birlikteliği önem arz eder. Kent tarihinin sahip olduğu doğal ve mimari değerlerin yeni yapılanmalar ile birlikteliği sonucu, elde edilen mekânsal kurgular, kent kimliğinin tanımlanmasında, envanter değeri olan kurguları getirecektir (Benli & Özer, 2018, s. 117). Bu yüzden eski yapılara ilaveler, yakınlarında yeni tasarımlar ve eski yapılara yeni işlev yüklemeleri dikkatle, mevcut doku ve yapının mimari özelliklerinin başkalaşımına sebep olmadan yapılmalıdır. Ayrıca toplumsal belleğin bir anlamda fiziki yansımaları olan peyzaj, kentsel ve mimari tasarım değerlerinin yitirilmeden ve geleceğe yeni katılımlar ile aktarımı, geçmiş değer unsurlarının korunması ile mümkündür. "Her sanatçının ait olduğu toplumdan ve onun yaşayış biçiminden etkilenmesi olağandır. Ancak farklı toplum sanatçıların, konuyu ele alış alış biçimlerinde benzer bir dil kullanması, evrenselliği" (Akalın, 2014, s. 22) tasarıma getirmiştir. Bundan ötürü mimari miras aslında evrensel olarak dünya kültürünü oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akalın, T. (2014). Modern kent kavramının plastik sanat eserlerine etkisi. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 1, 109-117. <https://doi.org/10.17365/TMD.2014.019181>
- Aslanoğlu, İ. (2001). *Erken cumhuriyet dönemi mimarlığı 1923-1938*, Ankara ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Aslanoğlu, İ. (1984). Ernst A. Egli mimar, eğitimci, kent plancısı. *Mimarlık Dergisi*, 210, 15-19.
- Atalay Franck, O. (n.d.). *Erken Cumhuriyet dönemindeki Almanca konuşan mimarlar* (Z. Aksu Yılmaz, Çev.). Retrieved from <https://www.goethe.de/ins/tr/ank/prj/urs/arc/trindex.htm>
- Atalay Frank, O. (2015). *Politika ve mimarlık Ernst Egli ve Türkiye'de modernliğin arayışı (1927-1940)*. Mimarlar Odası Yayınları.
- Barker, Z, N. (1982). *Yurtta "korucu tababeti" yaratan ve yaşatan adam Dr. Refik Saydam*. Ulus Gazetesi, 10 Temmuz, Ankara.
- Benli, G., & Özer, G. D. (2018). Kent kimliğinin tanımlanmasında kültür envanterinin rolü, Bitlis sivil mimarisi. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 13, 92-124. <https://doi.org/10.17365/TMD.2018.1.3>
- Boran, T. (2012). *Anıtkabir'in İnşası (1938-1953)*. AFT Yayınları.
- Cengizkan, A., Bancı, S., & Cengizkan, N. M. (2017). *Ernst A. Egli: Türkiye'ye katkılar. Yerel yorumlar, eğitimde program, pratiğin muhasebesi*. Mimarlar Odası Yayınları.
- Ergut, E, A. (2009). Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı: Tanımlar, Sınırlar, Olanaklar. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 13, 121-130.
- Ergün, M. (2010). Türk eğitim devrimi: Temel ilkeler ve gelişim süreci. In M. A. Parlak (Eds.), *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu (07-09/12/2005)* (ss. 35-42). Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Frik, F. (1938). *Türkiye Cumhuriyetinde tıp ve hızıssihha hareketleri (1923-1938)*. Universam Basımevi.
- Goethe-Institut Ankara. (2010). *İsmet Paşa Kız Enstitüsü*. Retrieved from <https://www.goethe.de/ins/tr/ank/prj/urs/geb/bil/ism/trindex.htm>
- Hesapçioğlu, M. (2010). Türkiye'de Cumhuriyet Devri Eğitim Hareketlerinin Dayandığı Felsefi Eğilimler. In M. A. Parlak (Eds.), *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu (07-09/12/2005)* (ss. 53-60). Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Kaprol, T. (2017). Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, 2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında, Restorasyon Dersi içeriğinde, Dr. Öğretim Üyesi Timur KAPROL yönetiminde hazırlanan Çorlu Askeri Devlet Hastanesi, rölöve-restitüsyon çalışması ve restorasyon projeleri
- Koyuncu, P. (2010). Geçmişin Modern Mimarlığı-10: Ankara - 3. Retrieved from <https://web.archive.org/web/20190211043635/https://v3.arkitera.com/h56692-gecmisin-modern-mimarligi-10-ankara---3.html>
- Özbay, K. (1981). *Türk asker hekimliği tarihi ve asker hastaneleri* (3. Cilt 2. Kitap). Yörük Basımevi.
- Öztürk, Ö ve Arıdağ, L. (2021). 20. ve 21.yüzyıl mimarlık söylemlerinde mimari

tasarım stratejileri. *Uluslararası Hakemli Tasarım ve Mimarlık Dergisi*, 24, 164-191. <https://doi.org/10.17365/TMD.2021.TURKEY.24.01>

Salman, Y. Omay Polat, E. (2016). ICOMOS Türkiye, DOCOMOMO Türkiye kesimi ile birlikte ile tescilin kalması yönünde ilgili koruma kuruluna görüş bildirme çalışmasından hemen önce, docomomo.tr yönetim kurulu üyeleri tarafından hazırlanan envanter fişi

Saltık, A. (2014). Türkiye’de erken cumhuriyet dönemi sağlık hizmetleri. Retrieved from http://ahmetsaltik.net/arsiv/2014/06/Erken_Cumhuriyet_Donemi_Saglik_Hizmetleri1.pdf

Taneli, B. ve Şahin, H. (2012). *Cumhuriyetten Önce ve Sonra Hastaneler, Çocuk Hastaneleri ve Tıp Eğitimi*. Ege Üniversitesi Basımevi.

Terzioğlu, A. (1981). *Türk-Alman tıbbi ilişkileri sempozyum (18 ve 19 Ekim 1976) bildirileri kitabı*. İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fak.

Terzioğlu, A. (2013). Cumhuriyet dönemi Türk tıbbına ve tıp eğitimine kısa bir bakış. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 2, 269-308.

TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi. (2014). *Zübeyde Hanım Kız Teknik Okulu*. Retrieved from <http://mimarlarodasiankara.org/index.php?Did=6023>

Tuna, M. (1963). *Geçmişten bugüne çorlu*. Sıralar Matbaası.

Ziya, A. (1932). Güzel sanatlar akademi binası. *Arkitekt Dergisi*, 2, 61-65.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: As the representative of modernism in Trakya, Çorlu Military State Hospital, which is the subject of our study, has

been analysed in terms of Medicine and Architecture in the context of the outcomes of University Reformation in Turkey on Medical and Architectural Education. Literature data in parallel to on-site observation of the building has been used for the production of information. **Aim:** In the period starting from the early 20th century to the mid-century, with the construction and gaining of hospitals that the society needed in the health area, Çorlu Military Hospital and its contribution to the city as a health institution and part of health reformation have been analysed in the contemporary architectural organisation of the era it was build, because it is though that the hospital was a monumental building for meeting the need for personnel and physical space. **Method:** The importance of Çorlu Military State Hospital both as a need for medical buildings and in terms of architectural recognition during the era it was constructed is investigated comparatively both with on-site observation and through literature review. The data is obtained through an analysis of the architecture of City Planner and Architect Ernst Egli who worked in our country in those years, and they were compared to the relief, restitution work, and restoration project data from Çorlu Military State Hospital. The reason for this is that even though the building has been approved to be a cultural heritage for the features it obtains, this approval was lifted in the first quarter of the 21st century, which would mean a threat of eradication for the building. Before the Çorlu Municipality, ICOMOS Turkey, and DOCOMOMO Turkey attempted to declare the approval to remain to the relevant conservation board, it was pointed out in an

inventory form prepared by the docomomo.tr executive board members Yıldız Salman (ITU Faculty of Architecture) and Ebru Omay Polat (YTU Faculty of Architecture) that the approval should be maintained as the building bears traces of the modernist era. Built between the years 1963 and 1938, the building, which was designed to be a Military Hospital, was opened in 1939; and the inventory form states that the designer was Architect-Engineer Necmi Bey (Necmi Ateş). The building was agreed to remain as a cultural heritage as a result of this cooperation. Due to the cooperation signed between Çorlu Municipality and Tekirdağ Namık Kemal University Faculty of Fine Arts, Design and Architecture in 2016, studies for buildings which do not have a relief within the borders of Çorlu were carried out in the relevant classes in the Architecture Department. In this vein, as a result of the student projects made in the Historical Environment Protection and Restoration classes delivered by Asst. Prof. Dr. Timur Kaprol, the relief restitution project and restoration projects of Çorlu Military State Hospital were obtained and given to the Çorlu Municipality archive. **Results and**

Conclusion: After the Republic, because of the renovations in medicine and architecture brought by the university reformation, the need for hospital staff was fulfilled and also our country has gained new modern medical buildings. The fact that scientists from abroad assumed duties in our country after the Republic enabled these renovations to be realized faster. Particularly in Ankara, modern buildings were built in all cities of the country. One of these buildings, Çorlu Military

State Hospital, is a significant document of its era since it is not only a place where new treatments were applied but it was also an example of modern architecture. Plan organisation, structural features of the load-bearing system, and stylistic features of the planning of Çorlu Military Hospital, which carries the features of the Modernist era, have been analysed through historical photographs and relief-restitution projects; and it was found out that the medical building that is a 20th century heritage should be preserved and left to future generations. Thus, it was determined that Çorlu Military State Hospital has Historical and Cultural past, Historical, Vital, Stylistic, and Physical use, Urban Landscape, Authenticity, Technical and Technological Unity, and Group Values. It was concluded that by preserving and enhancing, if possible, the central location of the building in the city and the green area texture, it should be transmitted to the next generations with a social city pattern that enables the urban people to gather and rest.